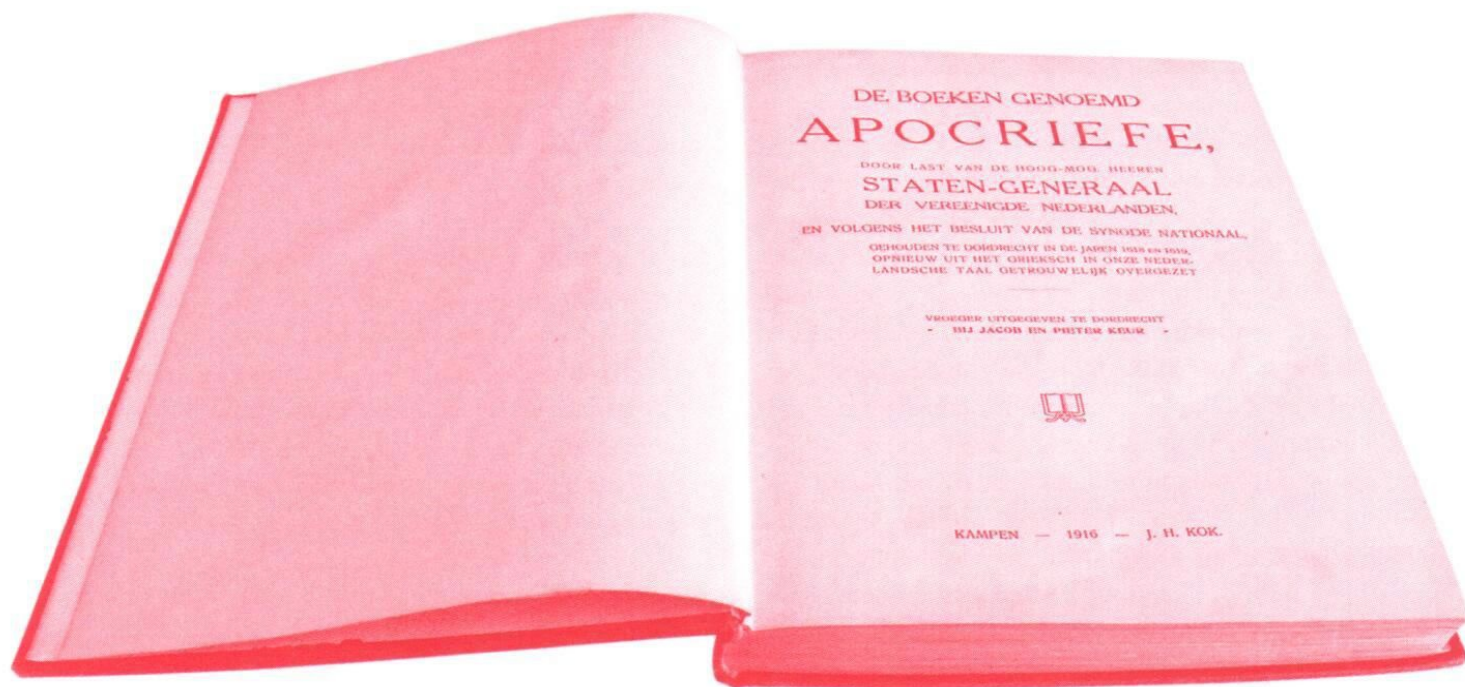

De deuterocanonieke boeken

Sinds november 2004 is de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) overal te koop. Het Nederlands Bijbelgenootschap heeft ervoor gekozen om twee verschillende standaard-uitgaven het licht te doen zien: een editie *mét* en een editie *zónder* deuterocanonieke boeken. Beide zien er op het eerste gezicht hetzelfde uit en het prijsverschil is minder dan vijf euro. Het is dus goed voorstelbaar dat iemand liever ervoor kiest om de 'NBV met deuterocanonieke boeken' te kopen. Tijdens het lezen in deze meermvattende uitgave kan daarbij wel de vraag opkomen hoe wij als evangelische christenen dienen om te gaan met deze deuterocanonieke boeken.

Drie boekcategorieën

Gedurende de kerkgeschiedenis was er veel discussie welke boeken deel moesten uitmaken van de Bijbel. Welke boeken vormden de maatstaf voor de gelovigen, oftewel: welke boeken waren canoniek? Zodoende maakte de kerk een onderscheid tussen 'canonieke boeken', 'boeken die niet geschikt waren om gelezen te worden door christenen' en 'boeken geschikt om gelezen te worden door christenen'.¹

De 'canonieke boeken' waren alle boeken die de gemeente zonder problemen had erkend als geïnspireerd door God. Het zijn de boeken die we tegenwoordig terugvinden in onze protestantse bijbels zoals de NBG en de NBV-zonder-deuterocanonieke-boeken.

De 'boeken die niet geschikt waren om gelezen te worden door christenen', werden ook aangeduid met de term 'apocrief' (Gr. *apokryfos*, bet. 'verborgen'). Dit waren geschriften die een duidelijke dwaling tegen het christendom bevatten en niet stichtelijk waren om gelezen te worden door de gelovigen. Ook mogen we daarbij denken aan de zogenaamde 'gnostische geschriften'. De gnostiek was namelijk een mystieke stroming die opkwam tijdens het vroege christendom, en tot doel had om de mens terug te brengen tot de innerlijke kennis (Gr. *gnosis*) van zijn ware oorsprong. Jezus wordt in deze geschriften vaak een boodschapper genoemd die de mensheid opriep zichzelf te herinneren. In deze geschriften gaat het duidelijk om een andere Jezus dan de Jezus die we kennen vanuit het Nieuwe Testament. Enkele van deze apocriefen zijn: *Evangelie van Thomas*, *Evangelie van de Waarheid*, *Evangelie van Magdalena*, *Geheime boek van Johannes* en *Gebed van Paulus*. Vooral door de ontdekking van 52 gnostische geschriften in Nag Hammadi (Egypte, 1945 n.Chr.) en het populaire boek van Dan Brown, *De Vinci Code*, heeft het gnosticisme

de laatste jaren weer opnieuw de aandacht getrokken.

Ten slotte waren er 'boeken die wel geschikt waren om gelezen te worden door christenen'. De gemeente erkende deze boeken echter niet als canoniek, maar vond ze nuttig voor de studie van Gods Woord. De bekendste van deze boeken waren de geschriften die ontstonden in de intertestamentaire periode (2^e eeuw v.Chr. – 1^e eeuw n.Chr.). Het zijn de boeken: *Tobit*, *Judit*, *Ester-toevoegingen*, *1 en 2 Makkabeën*, *Wijsheid*, *Jezus Sirach*, *Baruch*, *Jeremia-brief*, *Daniël-toevoegingen* en *Gebed van Manasse*. Deze laatste elf boeken zijn tegenwoordig bekend als 'deuterocanonieke boeken' en op deze groep willen we nu ingaan in dit artikel.

De Septuaginta en de eerste christenen

De 'deuterocanonieke boeken' werden door de samenstellers van de Septuaginta (de Griekse vertaling van het O.T.) vertaald en/of toegevoegd aan het Oude Testament.² Het waren boeken van diverse genres zoals wijsheidsliteratuur, historische boeken waarin de strijd van joodse groepen tegen de Griekse overheersers van Judea werd beschreven, en boeken die dienden als religieus voorbeeld.

De eerste christenen deelden de mening dat deze 'deuterocanonieke boeken' niet bij de bijbelse canon hoorden. Ze hoorden bij de 'boeken die geschikt waren om gelezen te worden door christenen'. Ook sommige kerkvaders zoals Melito³ (110-177 n.Chr.), Tertullianus (160-225 n.Chr.), Origenes (185-254 n.Chr.), Eusebius (260-340 n.Chr.) en Athanasius (296-373 n.Chr.) deelden deze mening.

De discussie ontstond pas doordat Augustinus (354-430 n.Chr.) van mening was dat deze boeken gedeeltelijk als canoniek erkend dienden te worden.⁴ Hierin werd hij krachtig tegengesproken door Hieronymus,

die de boeken zelfs 'apocrief' ging noemen. Hieronymus (340-420 n.Chr.) was de 'vader' van de Latijnse Vulgata (390-404 n.Chr.). In de eerste versie van deze vertaling werden de 'deuterocanonieke boeken' niet opgenomen. Hij weigerde ze zelfs in het Latijn te vertalen. Dit zorgde voor groot protest van Augustinus, waardoor de 'deuterocanonieke boeken' later wel in de Vulgata terecht kwamen. Wel plaatste Hieronymus daarbij de opmerking dat deze boeken geen deel uitmaakten van de canonieke boeken. Ze konden nuttig zijn voor de gelovigen, wegens het inzicht dat ze gaven in Israëls religieuze, politieke en sociale omstandigheden gedurende de intertestamentaire periode.

Twee concilies

Tijdens het concilie van Trente (1546 n.Chr.) en het eerste Vaticaanse concilie (1870 n.Chr.) aanvaardde de katholieke Kerk de 'deuterocanonieke boeken' als deel van de bijbelse canon (met uitzondering van 3 en 4 Ezra en Het Gebed van Manasse⁵). Zodoende kwamen deze boeken in het Oude Testament terecht en kregen ze de naam 'deuterocanonieke boeken'. Dit betekent 'tweede-canonieke-boeken', omdat pas later besloten is dat ze bij de oudtestamentische canon hoorden. Ze horen sindsdien dus niet meer alleen bij de 'boeken die geschikt zijn om gelezen te worden door christenen', maar ook tot de 'canonieke boeken'. Aan dit besluit werd voor alle duidelijkheid toegevoegd: 'Wanneer iemand deze boeken, volledig met al hun delen, zoals de katholieke Kerk gewoon is deze te lezen en zoals ze voorkomen in de oude Latijnse Vulgata-vertaling, niet als heilig en canoniek aanvaardt en de voornoemde overleveringen willens en wetens veracht, dan is hij veroordeeld.'⁶

Dit soort uitspraken zijn mogelijk omdat de katholieke leer eraan vasthoudt dat de kerk de autoriteit

heeft ontvangen om een geschrift als canoniek te verklaren. Protestanten verwerpen dit dogma en geloven dat de geschriften reeds 'canoniek' zijn en alleen nog maar door de gemeente erkend dienen te worden. Zodoende werden de 'deuterocanonieke boeken' niet opgenomen in de protestantse bijbels (vgl. NBG'51) of werden ze tussen het Oude en Nieuwe Testament geplaatst (SV, NBV)⁷.

Protestantse moeilijkheden

Welke moeilijkheden hadden christenen om de 'deuterocanonieke boeken' als canoniek te erkennen? In principe waren hiervoor diverse redenen te noemen. De twee belangrijkste ijkpunten waren:

1. Ze hadden dogmatische verschillen met de andere boeken van de Bijbel en bevatten leerstellingen die dwars tegen de bijbelse leer ingaan. Enkele voorbeelden: liegen is geoorloofd (Jdt9:10-14; Tob5:4,13), lichamelijke verleiding is toegestaan (Jdt10:4; 12:10-20), gebed en offers voor doden is nuttig (2Mak12:43-45), God hoort de gebeden van de doden (Bar3:4), de heiligen in de hemel bidden voor de mensen (2Mak15:12-14), zelfpijniging kan dienen om God tot handelen te bewegen (TEs.C:27), goede werken bewerken verzoening voor jezelf (Sir3:30; 10:2), vrijgevigheid behoedt je voor een vroegtijdige dood en neemt al je zonden weg (Tob12:9, vgl. 4:9-10; 14:11-12), mededogen neemt je zonden weg (Sir3:30), heidense manieren van uitdrijving worden getoleerd (Tob6:4-8,17-18; 8:2-3), God schiep de wereld uit vormloze materie en niet uit het niets (Wijs11:17).
2. Ze bevatten onjuistheden over geografie en geschiedenis: Nebukadnezar wordt beschreven als koning van de Assyriërs regerende in Nineve (Jdt1:1). Het boek Baruch is een pseudepigrafie dat

beweert geschreven te zijn door Baruch de secretaris van Jeremia (Bar1:1). Zie verder Jdt4:1-10; Tob; TDn.

Daarnaast waren er ook andere minder maatgevende eisen waarnaar gekeken werd, en die een vraagteken bij de 'deuterocanonieke boeken' konden plaatsen. De vijf belangrijkste waren:

1. Ze beschouwen zichzelf niet als geïnspireerd of gelijkvormig aan de boeken van het Oude Testament. Want we vinden nergens in 'deuterocanonieke boeken' uitdrukkingen zoals: 'zo spreekt de Heer', of 'het woord van God geschiedde'. Integendeel: vgl. 2Mak15:38-40.
2. Ze werden al in het jodendom als niet-canoniek erkend (Mt23:35; Lk11:51; 24:44). Ook de joodse Midrasj over het boek Prediker waarschuwt de lezer voor het gevaar van verwarring bij het lezen van de niet-canonieke geschriften (*Mid. Qoh. 12:12*). Een uitzondering vormde het 'deuterocanonieke boek' *Wijsheid*, dat vaak werd gelezen in het jodendom. Ook de vroege christelijke kerk accepteerde de oudtestamentische canon zoals deze door de Joden was samengesteld (vgl. Rm3:2).
3. Het Nieuwe Testament gebruikt bijna alle oudtestamentische boeken als autoriteit door bijv. de woorden 'de Schrift zegt'. Niemand van haar schrijvers citeert een 'deuterocanoniek boek' op deze wijze.⁸ Ondanks het feit dat de meeste nieuwtestamentische auteurs uit de Septuaginta citeerden, waarin juist de 'deuterocanonieke boeken' waren toegevoegd!
4. We hebben van veel 'deuterocanonieke boeken' alleen maar de Griekse versies teruggevonden. Slechts van weinige hebben we een Hebreeuwse of Aramese tekst. Er bestaan tevens twee versies van Tob, TDn en TEs.

5. Er is geen eenheid in de codices van de Septuaginta. Niet alle 'deuterocanonieke boeken' bevinden zich in de gezaghebbende handschriften (*Codex Vaticanus*, *Codex Sinaiticus* en *Codex Alexandrinus*).

Bovenstaande argumenten zijn voor protestanten reden genoeg om de 'deuterocanonieke boeken' niet te erkennen als canoniek. Maar hoe dienen wij als evangelische christenen om te gaan met deze boeken? Uiteraard zou het averechts werken als we het lezen van deze boeken zouden verbieden. Het probleem ligt vooral in het feit dat deze geschriften opgenomen worden in evangelische bijbeluitgaven en daardoor het gevaar bestaat dat de lezer deze boeken als canoniek zou kunnen aanzien. Vooral bij jonge christenen in het geloof is het daarom goed om een gedegen uitleg te geven over de 'deuterocanonieke boeken'. Het verschil tussen een deuterocanoniek en een canoniek boek moet voor hen duidelijk worden. Alhoewel ik zelf weinig lees in de 'deuterocanonieke boeken', deel ik wel met vele anderen de mening dat sommige 'deuterocanonieke boeken' (vooral 1Mak) goed zijn om te lezen en inzicht geven in de intertestamentaire tijd. Mijn grote voorkeur gaat daarbij nog steeds uit naar de bijbelse boeken waar een christen maar niet genoeg van kan krijgen. Want één enkele druppel van Gods Woord is beter dan een zee vol niet-canonieke literatuur. ■

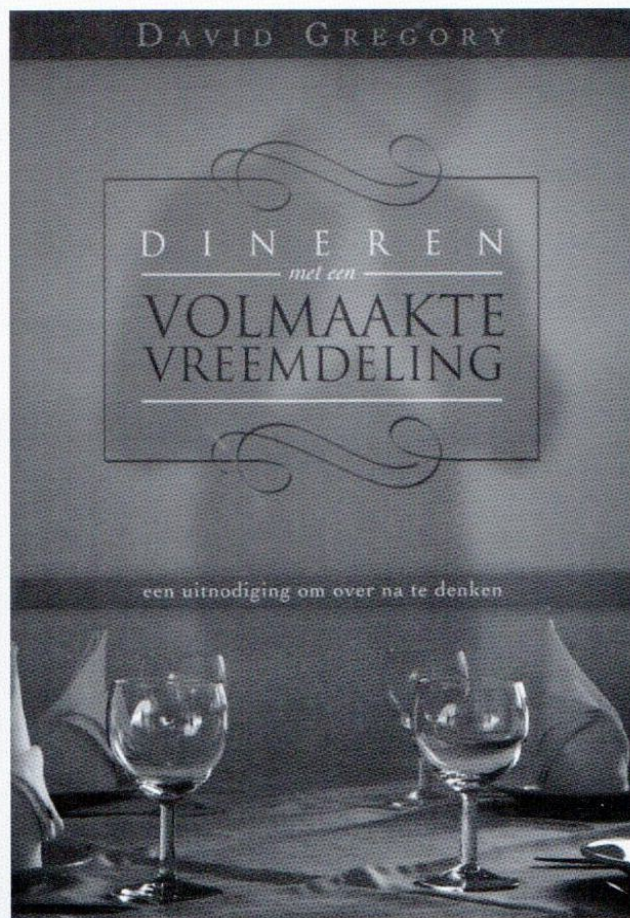
Deuterocanoniek	Afkorting
Tobit	Tob
Judit	Jdt
Ester (toevoegingen)	TEs
1 Makkabeën	1Mak
2 Makkabeën	2Mak
Wijsheid	W
Jezus Sirach	Sir
Baruch	Bar
Brief van Jeremia	BJer
Daniël (toevoegingen)	TDn
Gebed van Manasse	Man

- 1 Deze onderverdeling is ontleend aan Athanasius 'Eerste Paasbrief' (365 n.Chr.).
- 2 De meeste waren geschreven in het Grieks, terwijl de boeken Wijsheid en 2 Makkabeën in het Hebreeuws of Aramees waren geschreven.
- 3 Melito maakte de eerste christelijke lijst van canonieke oudtestamentische boeken (zie: Eusebius, Kerkgeschiedenis).
- 4 Augustinus, De Stad van God XVIII.36.
- 5 Het Gebed van Manasse werd vanuit de Septuaginta opgenomen in de Vulgata, zodat het niet verloren zou gaan. Alleen de Oosters-Orthodoxe Kerk erkent het als deuterocanoniek.
- 6 Decreet over de Heilige Geschriften en de overleveringen van de apostelen, 4e Sessie – DS784/DS1504, Stg. InterKerk en Katholiek Archief 17e jrg, <http://www.rkddocumenten.nl/index.php?documentid=391>.
- 7 Sinds de St. Vert. van 1637 werden de deuterocanonieke boeken helemaal achteraan geplaatst.
- 8 De citaten in 2Tm3:8 en Jd1:9,14 komen waarschijnlijk uit niet-canonieke bronnen, maar worden ter illustratie gebruikt en niet als dogmatisch fundament.

Dineren met een volmaakte Vreemdeling

Je krijgt tussen de post een uitnodiging voor een diner. Je ziet: een gerenommeerd restaurant. Je kijkt nog eens scherp naar de afzender: Jezus. JEZUS?? Wat is dat voor gekkigheid? Een stunt van een kerk in de buurt? Of, waarschijnlijker, een practical joke van je vrienden? Nou, laten ze dan die grap maar hebben. Je gaat. Maar wat je te wachten staat...

Een prachtig geschenkboek waarin het evangelie vanuit een onverwachte invalshoek wordt uitgelegd. Dit boek bevat een indringende boodschap voor iedereen voor wie het evangelie (nog) geen dagelijkse kost is.

'Nick kreeg een merkwaardige uitnodiging. Hij had natuurlijk nooit moeten reageren. Zijn agenda stond al vol genoeg zonder dat hij inging op anonieme uitnodigingen om te dineren met religieuze kopstukken. 'Bedankt dat je wilde komen,' begon de man. We staarden elkaar aan. Toen sprak hij: 'Ik weet het goed gemaakt. Als jij hier blijft eten, beloof ik je dat ik je na afloop zal vertellen wie hierachter zit.'

Het intrigerende gesprek met deze bijzondere vreemdeling en de gedachten van Nick tijdens het diner, staan beschreven in dit ongewone boek. Lees in één adem door tot aan de verrassende ontknoping, en geef het cadeau aan diegene die deze boodschap beslist niet mogen missen! Vanaf 1 december in de boekwinkels.

DINEREN MET EEN VOLMAAKTE VREEMDELING

David Gregory

ISBN 90-6353-465-5

genaaid gebonden geschenkboek, handzaam formaat

128 pag.

Prijs: EUR 8,95